

A KEGYES TANITÓREND
NAGY-KANIZSAI GYMNASIUMÁNAK
ÉRTESITŐJE.

1866/67.

NAGY-KANIZSÁN,
NYOMATOTT WAJDITS JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1867.

I.

A gyorsírás mint tantárgy.

L'écriture est la peinture de la parole:
plus elle est ressemblante, meilleure elle
est. Erdan.

Az iskola célszerűségének nélkülözhetlen feltétele : haladni a korról, számba venni mindazon vívmányokat, melyek a művelődés emeltyűi gyanánt tekinthetők, sőt előrelátni, felismerni még azon szükségleteket is, melyek a közel jövőben elodázhatlanokká válnak.

Ily vívmányok, ily szükségletek egyike kétségkívül a gyorsírás.

Csak hogy a gyorsírást eddig legtöbbször egyedül annak gyakorlati használatára szerint méltányolták; hogy a gyorsírás mélyebb jelentőséggel, pædagogiai fontossággal is bír, azt igen kevesen sejték.

Pedig a gyorsírás, hogy saját eszméjének kellően megfelelhessen, csakis oly alapon épülhet, mely fel van ruházva a tudomány minden kellékével. Ezt kétségbe vonni annyit tenni, mint tagadni az írás fejlődésének azon folyamát, mely a művelődés gyermekkorától egész a legújabb korig nyilatkozott. A gyorsírás ama roppant előnyön kívül, melyet az a köz- és magánélet bármely pályáján nyújtani hivatva van, főleg annak tudományos jelentősége eszközli azt, hogy nekünk a gyorsírásban az újabb kor oly vívmányát kell tekintenünk, melyet az iskolának számba kell venni.

Nem szándékunk a gyorsírászat fontosságát gyakorlati szempontból tüzetesebben vitatni. Szakértők s nem szakértők eleget beszéltek már ez ügyben. Célunk semmi egyéb, mint kimutatni azt, minő alappal kell bírnia valamely gyorsírásnak, hogy az tudományos jelentőséggel bírjon s így mint tantárgy szerepelhessen. —

Ha az írás fejlődésének fokozatos menetén végig tekintünk, önkénytelenül szemünkbe ötlök azon törekvés, melylyel az emberi szellem a nyelvet és az írást közelebbi viszonyba hozni törekedett.

Ámde azon uton, melyen az emberi szellem az írás képzésében haladt, szoros és belső viszony nyelv és írás között soha nem létesülhetett.

Az írás ezélja : érzéketleníteni a hangokban nyilvánuló nyelvet, a nyelv pedig az alak és tartalomban jelentkező különfélésegek szerves egységét tünteti elénk; kell tehát, hogy az írás a nyelvben nyilatkozó alak és tartalom érzéketlenített egységét létesítse ¹⁾.

De a közönséges írás, midőn a nyelv alakját, az elhangzó szót egyes, azelőtt ismeretlen elemekre bontván a hangok különfélésegen indulva betűket alkotott, melyekből a szavakat alkotá, megsemmisíté ez által a szó szerves alkatát, megsemmisíté a kiírt szóban az eszme egységét, mely az alak és tartalom között szoros kapcsolatot feltételez.

A közönséges írás érzéketleníté a hangokat, de nem fejezheté ki azon viszonyt, melyet a hangok között a gondolat egysége, a tartalom alkotott ²⁾. Ki kelle üznie előbb a gondolatot, az éltető elemet a szóból, s csak így bonthatá azt fel oly részekre, minőket egyes betűi jelképeznek.

A közönséges írás erőszakosan szétválasztá az alakkal bensőleg egyesült tartalmat, miáltal megalapítá ugyan a hangtant, de az írás eszméjétől nagyon is távol maradt.

E szétválasztás természetes következménye az vala, hogy a nyelv tömör egysége, melyet a tartalom, a gondolat létesít, a közönséges írás betűi által számtalan összefüggés nélküli részre bomlott, s így nem csoda, ha ily írás a nyelv belalkatához képest csakhamar nagyon is hosszadalmasnak tünt fel.

Gyorsabb, rövidebb érzéketlenítési módra volt tehát szükség, mely méltó kifejezője legyen a tovaröppendő szóban jelentkező gondolatnak.

S miáltal lehetne biztosabban elejét venni a közönséges írás hosszadalmasságának, ha nem ezáltal, hogy a közönséges írás által szétválasztott részek ismét eredeti egységükre vitetnek vissza?

A közönséges írás az egységet különféleség által érzékítette; ha már most e különféleség a nyelvben nyilatkozó egységre vitethetnék vissza, megszűnnék egyszersmind az ok is, mely a közönséges írás lassuságát eredményezé.

A gyorsírás létezésének fő s egyedüli feltétele tehát: **megtentesíteni az eszmét, mely a nyelvben jelentkező alak és tartalom szerves egységének érzékítését követeli.**

A gyorsírás ennél fogva tulajdonképi betűírás nem lehet. A betűk által jelzett hangok szótválasztása ellenkezik a nyelv szerves alkatával, melyet a gyorsírásnak érzékíteni kell.

A gyorsírásnak feladata tehát kifejezést adni a nyelv szellemének; a gyorsírásnak e cél elérése végett szoros viszonyba kell lépni a nyelvvel, miáltal valódi tudományos alapot nyer.

E tudományos alap eszközli azt, hogy a gyorsírás a nyelv érzékített képe lesz, melyben annak belső szervezete a legélénkebben tükröződik vissza.

Ez alap teszi a gyorsírást fontossá mint tudományt, ez szolgáltatja ama megbecsülhetetlen képző elemet, mely a gyorsírásnak a középtanoda tantárgyai között illő helyet biztosít.

De csakis ily alap jogosíthat fel valamely gyorsírást, hogy az mint tantárgy szerepelhessen. Ily alap nélkül a gyorsírás még gyakorlati tekintetben sem fogja kielégíthetni az igényeket.

A gyorsírás létezésének főfeltétele ennél fogva a nyelvet azon elemek szerint érzékíteni, melyeket a nyelv belalkata nyilvánít; már pedig a nyelv elemeit, míg az eszme futja keresztül egész szervezetét, nem a betűk által érzékített egymástól különvált hangok, hanem a **tő** és a **ragok** képezik.³⁾

A gyorsírásnak tehát tő és rag szerint kell a szót feltüntetni, mert csakis ezáltal hozhatja a közönséges írás által eszközölt különféleséget a nyelvnek megfelelő egységre.

Ezt pedig szükségkép kell tennie a különféleség által okozott lassuság elhárítására, mi a gyorsírás fő-célját képezi.

Mint hogy pedig a rövidítési módot maga a nyelv hű érzékítése szolgáltatja, világos, hogy a hűség, az érzékítés biztossága a gyorsaság előfeltételét képezi.

Ott, hol a nyelv különféleség által érzékítettik, hol nem vétetik figyelembe a nyelv szerves alkata, a gyorsaság és biztosság soha nem párosulhat; mert ezen érzékítési mód nem adhat kellő rövidséget, s így ezt előidézni csak oly eszközökkel lehetne, melyek a biztosságot teljesen tönkre tennék.

S így elméletileg lehetetlen, hogy oly gyorsírás, melynek jelölése bizonytalan, tulajdonképi nyelvészeti alappal bírjon. E nélkül pedig a gyorsírás tudományos jelentőséggel nem bírhat, s mint tantárgy nem szerepelhet.

Ez a gyorsírás elmélete.

Lássuk már most, mennyiben felel meg ez elméletnek a gyakorlat.

A német iskola két legjelesebb gyorsírási rendszere nyelvünkre is áttétetett, a **Gabelsberger-féle Markovits**, a **Stolze-féle Fenyvessy** által.

Mind a két átvitel meglátszik, hogy szerzőik jól tudták, miként a gyorsírás csak oly alapon épülhet, mely legbensőbb viszonyban áll a nyelvvel.

Mindkettő tudományos alapra akarta fektetni rendszerét; de míg az egyik ez alapot a nyelvben találá fel, addig a másik önmaga gyártott ily tudományos alapot, saját képzelmenek koresszülöttét tukmálván a tudomány álarca alatt rendszerére.

Markovits átvitele tisztán empirikus uton készült; nem a nyelvet választotta kiindulási pontul, s így nagyon természetes, hogy egész alkata ellenkezik a nyelv szellemével.

Érezte ez ellentétet maga Markovits is, s innen származtathatók ama csodálatos theoriák, melyekkel ez ellentétet kiegyenlíteni törekedett.

Mindjárt betűin kezdé meg az önmaga alkotta nyelvészeti indokolásokat. Oka volt félni, nehogy kétségbe vonja valaki, hogy rendszere valami viszonyban volna a nyelvvel.

Ámde betűi már készen voltak, mielőtt ez indokolás csak eszébe is jutott volna. Így pl. az **e** hangját **lapos** jellel érzékíté, a **i**-nek **hegyes** jelet adott, az **o**-nak gömbölyüt stb. De Markovitsot ezt legkevésbé gátolta, hogy leleményes tervét keresztül vigye.

Jónak látta felfödözni, hogy az **e** hangja **lapos**, az **o** hangja **gömbölyü**, **teljes** s azután még **üres** is. sőt az **i**-re egyenesen ráfogta, hogy az **hegyes** hang⁴⁾.

S íme készen volt az indokolás az ő egész nagyszerűségében.

Hanem, úgy látszik, mégis kissé különösnek tűnhetett fel előtte ez az egész indokolás; mert — betűit kivéve — alig alkalmazza azt a rendszer egyéb részeinél, vagy legalább ott nem, hol arra leginkább szükség volna. Sőt tankönyvének legújabb kiadásában még ezen indokolásokat is jónak látta kihagyni.

S ezt Markovits nagyon is okosan tette. Ez indokolások legkevésbé voltak alkalmasak gyakorlati fogásokból összeállított rendszerét nyelvészeti szempontból igazolni. Legfőleg mosolyra szolgáltatott okot csodálatos alkatuk által. Azonkívül már indokolási módja is ellenkezik azon alappal, melyen gyorsírásának épülnie kellett volna.

Igy pl. a betűknél Markovits azoknak alakját indokolá. Már ez eljárás világosan mutatja, hogy Markovitsnak a gyorsírászat elméletéről határozott fogalma alig volt.

A gyorsírásnak célja érzéketleníteni a nyelvet, nem pedig a hangok alakját. A pusztán élettelen hang-alak, melyet Markovits minden áron érzéketleníteni akart, mint ilyen a nyelvben számításba nem jöhet. A betűk által érzéketlenített hangok csak annyiban szerepelnek a nyelvben, amennyiben együttesen, egymással összekötve a fogalom alakját képezik, s így nem a hangok alakja, hanem egyedül azon sajátosság vehető számba, mely azokban egymás iránt nyilvánul.⁵⁾

Hogy Markovits egész rendszere minő alapon nyugszik, minők azon irányadó elvek, melyek szerint e rendszer készült, azt, úgy hisszük, maga Markovits is bajosan tudná megmondani.

Annyi bizonyos, hogy Markovits nem a nyelv szellemére fekteti rövidítési eljárását. Elég lesz e tekintetben az úgynevezett „vocalisatio”-t kissé tüzetesebben szemügyre vennünk.

Markovits vocalisatiójának főszabálya a magánhangzót az utána álló mássalhangzóban fejezni ki.

Ez eljárás képezi a rövidítés legalsó fokát. Minthogy pedig a magán- és mássalhangzó egységét a nyelv szemlélteti, a rövidség kiindulási pontja csak is a nyelv lehet; már pedig a nyelvben a magánhangzó mindig a megelőző s nem a magánhangzót követő mássalhangzóval van egyesülve.

Markovits tehát, midőn a magánhangzót a mássalhangzóval egyesíté, csakis a nyelvet választhatá kiindulási pontul; de midőn a magánhangzót az azt követő mássalhangzóban fejezé ki, a nyelv szerves alkatát a nyelv belalkatával homlokegyenest ellenkezőleg érzéketleníti, mi által csakugyan nagy logikai botlást követett el.

S e botlás következménye ama rémitő zűrzavar, melyben Markovits vocalisatiója s ezzel együtt egész rendszere elmerült.

Midőn a vocalisatio főszabályát megalkotta, ellökte lábait alól a biztos talajt, melyen szilárdan megállhatott volna, s most ott lebeg ég és föld között elv, irányesszeme nélkül, kinosan kapkodva a támpont után, melyet megragadni többé nem képes.

Elég lesz, ha ennek földérintésére a vocalisatiót fővonalaiban megismertetjük.

De hol kezdjük? Oly csodálatos ez a vocalisatióknak bérált valami, hogy tulajdonképen se kezdete, se vége nincs. Annyit el akar hitetni Markovits követőivel, hogy vocalisatiójának főszabálya — mint előbb már említettük — a magánhangzót az utána álló mássalhangzóban fejezni ki; az ellenkező esetek a kivételek közé tartoznak.

Csak hogy e főszabály az alkalmazásban mindjárt az első lépésnél megakad.

Vannak esetek, melyekben a mássalhangzó nem alkalmas a magánhangzó jelölésére.

Mindenesetre gyámoltalanságot árul el, ha valamely gyorsírás rendszer alkotója már betűjegyeit is úgy választja meg, hogy azok mindjárt az első lépésnél felmondják szolgálatukat; s így nem csoda, ha Markovits e bajon segitendő fűhöz, fához kapkod, míg zavarában saját maga alkotta szabályait is elfeledi, s csakhamar azon veszi észre magát, hogy a főszabályból kivételt, s a kivételből főszabályt csinált.

A vocalisatióknak főcélja a hangzók jelölésében rövidebb érzéketlenítési módot felállítani; de Markovits nem volt képes felhasználni a nyelv által nyújtott rövidítési előnyöket s így természetesnek, sőt szükségesnek kell találnunk a zűrzavart, mely vocalisatiójában mutatkozik, s e zűrzavar még fokozódik ama különféle módosítások által, melyeken Markovits rendszere időnként keresztül megy.

Bajos volna elmondani, hány s miféle változáson ment már e rendszer keresztül. Például álljon itt az **a** hangzó jelölése, amint az a tankönyv első kiadásában, az „Oktató Levelek”-ben s a tankönyv legújabb kiadásában előfordul.

A tankönyv első kiadásában az **a** jelölésénél főszabály, hogy az **a** hangzó betűjegyével rendszeresen kiirandó, az „Oktató Levelek” szerint ismét főszabály, hogy az **a** hangzó betűjegyével rendszeresen kihagyandó s csak a mássalhangzóban jelölendő; a tankönyv legutóbbi kiadásában az egyik szabály azt állítja, hogy az **a** szó közepén mindig saját jegyével jelölendő, míg közvetlenül e szabály után ismét az mondatik, hogy annak jelölése szükségtelen. A tankönyv első kiadása szerint az **a** hangzó a szó végén rendszeresen kiirandó; az „Oktató Levelek” szerint majd kiirandó, majd elhagyandó; a legújabb módosítás szerint pedig teljesen kihagyandó, csak hogy mégis az **i** és **e** után kiirandó.

Kell-e ennél kézzelfoghatóbb bizonyíték arra, hogy e gyorsírás minden biztos alapot nélkülöz? s ha még ennyi változtatás után legalább segített volna Markovits a dolgon; de mit tapasztalunk például az **a** hangzó jelölésénél a legújabb kiadásban?

Az egyik szabály azt tanácsolja, hogy az **a** az utána következő mássalhangzóban fejeztessék ki, nyomban ismét azt parancsolja Markovits, hogy az **a** az előtte álló mássalhangzóban fejezendő ki, kevéssel utóbb azt egészen kiírni javasolja, végre pedig legjobbnak találja azt teljesen kihagyni.

S ez eljárás végig húzódik az egész rendszeren kisebb nagyobb változatossággal.

Hogy ily körülmények között a nyelv és gyorsírás közti viszonyról még csak szólni is alig lehet, nem szükség mondanunk, s csoda-e, ha végre maga Markovits is beleun ez örökös kapkodásba, s végre legtanácsosabbnak tartja a hangzók teljes kihagyását ajánlani tanítványainak.

S ez, meg kell vallanunk, sokkal észszerűbb eszköz a rövidség elérésére, mint az egész vocalisatió, melyről azt állítja Markovits, hogy az **symbolikus**. Meglehet, ezért oly csodálatos; mert valóban furcsa egy symbolum ez az egész vocalisatió. Mi szegények, kik eddig azt gondoltuk, hogy a magyar o-ból hosszítás által hosszú ó válik, most az egyszer megtanulhattuk e vocalisatióból, hogy az o hosszítás által nem hosszú ó-vá, hanem voltaképen egyenesen ö-vé válik. Azt is tudjuk, hogy a hangzók hosszítása már most szükségtelen; Markovits legalább azt gondolja, hogy a **„mivel a nők gyakran szokták az ékezeteket ignorálni,“**⁶⁾ azért azok jelölése szükségtelen. Azzal is okosabbak lettünk, hogy Markovits kézzelfoghatólag bizonyítja, hogy **bolt** nem **bolt** tulajdonképen, hanem nem más, mint **bot**, valamint **föld** nem más, mint **föd** ige-tő, noha mi azt eddig főnévnek ismertük. Csak már most azt szeretnők tudni, hogy oly rövidítési eljárás mellett, mely a szónak értelmét is megváltoztatja, miként lehet szó **symbolikus** jelölésről. Ugy szintén arra is kíváncsiak vagyunk, miért görbíti meg az o vagy ö hangzóval összekötött mássalhangzót e **symbolikus vocalisatió**; legalább eddig meg nem tudtuk, hogy az o hangjában valami görbességi fogalom feküdnék, melyet symbolizálni lehetne. S végre tán az is a symbolikus jelölés követelménye, hogy a hangzók általában nem jelettenek?

Ugy látszik tehát, hogy ezen symbolikus jelölésben a főszerepet kissé hiányos nyelvismeret játsza. Bizonyítékul a sok közül elég legyen a következő:

„A végszótagoknál — ugymond Markovits — tetszés szerint használható a közvetlen összeillesztés többnyire akkor is, ha azok hosszúak, pl. **székér, bogár**; mivel itt a szótagok hossza ugyanis csak ideiglenes, a **hangugratás** következtében pl. **székerek, bogarak.**“⁷⁾

E jegyzet elég magyarázataul szolgál azon majd hihetetlen botlásoknak, melyek Markovits gyorsírásában lépten nyomon feltalálhatók.

Természetes, hogy ily nyelvészeti szabály mellett nem is lehet testesíteni a nyelv szellemét; minthogy pedig ez az egyetlen eszköz, mely a rövidség mellett egyszersmind biztos olvashatóságot nyújt, nem lehet csodálnunk, hogy Markovits kifogyván minden biztos alapot nélkülöző szabályaiból, nem talált alkalmasb, biztosabb módot a hangzók jelölésére, mint azoknak teljes kihagyását.

Nem tagadjuk, hogy oly gyorsírás, mely a rövidség elérésére a hangzók kihagyásához kénytelen folyamodni, egyesek által, kik az ily rendszer hiányait subjectiv képességökkel pótolhatják, nem volna használható; de elméleti szempontból tekintve a gyorsírást — már pedig a gyorsírás mint tantárgy csakis ily szempontból tekinthető — azt föltétlenül el kell itélnünk, mint oly valamit, melynek belalkata a célszerűség feltételeit kizárja.⁸⁾

A vocalisatio Markovits rendszerének lényegét képezi. Természetes így, hogy azon bizonytalanság, mely itt nyilatkozik, keresztülvonul az egész rendszeren.

Markovits eljárása által a biztosságot a rövidségnek áldozá fel, s így szóképei vagy általában nem olvashatók vagy többféle értelemmel bírnak. Így teljesen egyenlően iratnak: fu és fiu, történik és töltik, bolt és bot, boldog és Bódog, ut és után, kés és kevés stb.

Ime, ily eredményt hozott létre azon empirikus eljárás, melyet Markovits rendszerének megalapításában követett. Kigázolhatlan zürzavar az s gyakorlati fogások szabálytalanul egymásra halmazott tömege, mely a gyorsírás eszméjének bármily javítások után sem fog megfelelni. —

A Markovits-féle átvitel felett hasonlíthatatlanul magasan áll Fenyvessy átvitele. A legbensőbb viszonyban áll e rendszer nyelvünk szellemével, melynek mesterileg érzékitett képét tünteti fel egyes szóképeiben.

Nem a betűírás által elkülönített alkatrészeket látjuk e gyorsírás képleteiben előtüntetve. A nyelv szerves alkata az, melyet e gyorsírás oly gyönyörűen testesített.

Fenyvessy nem gyakorlati fogásokban keresé — mint Markovits — a rövidség eszközeit, ő ezt a nyelvben hitte feltalálhatni s gyorsírása világosan mutatja, hogy nem csalódott.

A nyelv alak és tartalomban jelentkező szerves egységének érzékitése, volt azon alap, melyen Fenyvessy a rövidséget, az érzékités gyorsaságát a biztos olvashatósággal egyesíté.

Fenyvessy gyorsírása nem tisztán betűírás. Szóképei csak két alkatrészt érzékitenek, s ezek: a tö és ragok. S e két alkatrész mindegyike élesen körvonalozott egységet tüntet elő, a hangoknak a szóban jelentkező szerves egységét, s azon viszonyt, melyet e két alkatrész között a nyelv szelleme létesít.

Fenyvessy gyorsírása nem az élettelen hangok érzékitését célozza, mint ezt Markovitsnál tapasztaljuk. Fenyvessy jelölése a hangok szerves egységén alapszik, mely az élő nyelvet jellemzi.

A magyar hangrendszer éltető eleme a tannak, mely épen oly következtessen tükröződik vissza e rendszer szóképeiben, mint a mily szigorú következtességgel uralkodik az a nyelvben.

Szóval, az egész rendszer egy élő egész, melynek minden egyes izületében a nyelv szelleme jelentkezik.

Láttuk, hogy azon empirikus eljárás, melyet Markovits követett, minő eredményt hozott létre; nem-e a nyelv belalkatának pontos figyelembe vétele eszközli tehát azt, hogy Fenyvessy rendszere a rövidséget az olvashatóság biztosságával oly szerencsésen összeegyeztetheté?

Az egész rendszeren egy sarkalatos elv huzódik át, mely az érzékített szó elolvasását egyszerű, következetes, soha félre nem magyarázható szabály által biztosítja. Nincs egyetlen egy szó, mely kétféleképpen olvastatható, sőt oly értelmi különségek jelölésére képes e rendszer, melyeket még a közönséges írás sem fejezhet ki.

Íme, ily eredményt hozott létre e rendszer a nyelv szellemének kellő figyelembe vétele, annak megtestesítése által.

A gyorsírás eszméjének valószínűsítésére csak két út létezik; az egyik a pusztán empirikus, a másik az általunk kifejlesztett elmélet érzékítése.

Láttuk Markovits rendszerében, hogy a gyakorlati fogásokból összeállított, empirikus úton készült gyorsírás nagyon távol marad a céltől, melyet elérnie kellene, míg Fenyvessy rendszere világosan tanúsítja, hogy csak az általunk kifejlesztett elméletnek érzékítése közelítheti meg leginkább az eszmét, mely a gyorsírás törekvéseknek irányul szolgál.⁹⁾

Tehát a gyakorlat igazolta az elméletet. A gyorsírás, hogy saját eszméjének megfelelőhessen, csakis oly alapon épülhet, mely a legbensőbb viszonyban áll a nyelv szellemével.

Mint hogy pedig éppen e viszony teszi a gyorsírást fontossá mint tudományt, s egyedül e viszony képesíti azt a középtanoda tantárgyai sorában megállhatni: oly gyorsírás, mely nem ezen alapon épült, iskolai taníthatásra számot nem tarthat, s a paedagogia egyik legfőbb elvét sértendő meg, ha valamely empirikus úton készült gyorsírás előtt a tanoda ajtait megnyitnók.

* * *

A gymnasiumok teljes berendezésének küszöbén állunk, s mivel — mint hinni szeretjük — a gyorsírásnak a közel jövőben tágasabb hatáskört fog biztosítani a gymnasiumok belső szervezete, szükségesnek tartottuk, azon feltételeket fölemlíteni, melyek valamely gyorsírás rendszerben mint tantárgyban megkívánatnak, s első sorban figyelmeztetni azon visszaélésekre, melyek itt-ott a tanoda céljával homlokegyenest ellenkező rendszer tanításával elkövettetnek.

Nem akartuk itt gyorsírás rendszerünk tüzetesebb ismertetését adni, csak felületesen érintettük azokat az általunk felállított elvek érvényességének bizonyosságául.

Egyedül ezen elvek képesíthetnek valamely gyorsírás rendszert iskolai taníthatásra, egyedül ezen elvek azok, melyek szerint hazánk gyorsírás rendszerei megítélhetők.

Mi ez ítélet kimondását másokra hagyjuk.

Günther A.

1) **Steinthal**. Die Entwicklung der Schrift. 46. lap. **W. Humboldt**. Ueber die Buchstabenschrift und ihren Zusammenhang mit dem Sprachbau 17. l.

2) **Locke**, on the Human Understanding II. 2, 1. IV. 7. 9. **Max Müller**, Lectures on the Science of Language I, S. II. L.

3) **Becker**. Grammatik 28. **W. Humboldt**. Ueber die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues 69. l.

4) **Markovits** Oktatási Levelek 4. l. 3. §.

5) **Carrière** Die Kunst im Zusammenhange mit der Cultur-Entwicklung. **Hegel**, 21. **Schelling**, Einleitung in die Philosophie der Mythologie der Alten 52 l.

6) **Markovits** Tankönyv 15. §.

7) **Markovits** Tankönyv 34. l.

8) **Markovits** a hangokat rendszerében mint egységet tekinti. E nézet azonban, melyet **Epikur** (v. ö. **Lactantius Div Inst. Lib. III. c. 19.**) s **Aristoteles** (**Metaphis. I, 4, 11.**) védtek, régen elavult. **Leibnitz** (**De arte combinatoria**), **Müller Miksa** s legújában **Don Sinibaldo** (**Idéographie, Memoire sur la possibilité et la facilité de former une écriture générale**) eléggé kimutatják e nézet helytelenségét.

9) A gyorsírás betűjegyek kiállításának nehézségei lehetlenné tévők, hogy a két gyorsírás rendszer belalkatát oly mérvben tárgyalhassam, mint azt óhajtottam volna. Az itt adott vázlat elméleti részében csak kivonata azon értekezésnek, melyet a **Phonetic Society of Great Britain and Ireland** által történt megválasztásom alkalmából írtam. Ezen értekezésben előadott nézetimet hazánk gyorsírás viszonyainak szempontjából tán még lesz alkalmam bővebben kifejteni.

II.

Tanár-testület.

Mindnyájan kegyes tanítórendiek.

Tanár neve.	Tantárgy, melyet előadott.	Tanodai osztályokban előadást tartott.	Hetenkinti előadásainak óraszám.	Egyéb foglalkozási köre.
Berzay Elek	Hittan	1. 2. 3. 4.	8.	Testületi házfőnök és tanodai hitelemző.
Dolmányos György	Latin nyelv Magyar nyelv Történelem Földrajz Történelem	} 4. } 3.	16.	IV. osztály főnöke.
Günther Antal	Latin nyelv Magyar nyelv Földrajz Számтан	} 1.	16.	I. osztály főnöke, a francia nyelv, szép- és gyorsírás rendkívüli tanára.
Illésházy János	Latin nyelv Magyar nyelv Német nyelv	} 3. 1. 3. 4.	16.	III. osztály főnöke.
Könnye Alajos	Mennyiségtan Természetráajz Természettan	} 3. 4. 4.	10.	A gymnasium s a kis- és n.-kanizsai összes kat. elemi fő- s vasárnapi tanodák igazgatója.
Móderer nep. János	Latin nyelv Magyar nyelv Német nyelv Földrajz Számтан	} 2.	18.	II. osztály főnöke.

III.

Kötelezett tantárgyak.

Tanodai osztály.	Előadási órák száma hetenkint									Összesen.
	Hittan.	Latin nyelv.	Magyar nyelv.	Német nyelv.	Történelem.	Földrajz.	Mennyiségtan.	Természetráajz.	Természettan.	
I.	2	7	5	2	—	2	2	—	—	20
II.	2	8	4	2	—	2	2	—	—	20
III.	2	6	4	2	2	2	2	2	—	22
IV.	2	6	4	2	2	—	2	2	2	22
Összesen	8	27	17	8	4	6	8	4	2	84

A kötelezett tantárgyak mellett rendkívüli órákban még a francia nyelv-, műéneklés-, zene-, rajz-, szép- és gyorsírásban nyertek gymnasiumunk növendékei szakavatott vezetők alatt oktatást.

A tantárgyak osztályonként a nm. m. k. Helytartótanácsnak 1861. év okt. 21. 58244. sz. a. kelt s még érvényben levő berendezési szabványa által meghatározott mérvben adattak felsőbbleg engedélyezett kézi tankönyvek szerint.

IV.

A sorozatban használt érdemjegyek fokozata s rövidítések magyarázata.

Fokozat.	Erkölcsei viselet.	Figyelem.	Szorgalom.	A tanulmányokban tett előmenetel.
Kitünő	példás.	feszült.	ernyedetlen.	kitünő.
Jeles	dicséretes.	kellő.	kellő.	jeles.
I. rendű . . .	törvényszerű.	(változó.	hanyatló.	(jó.
II. rendű . . .	— —	(szórakozott.	csekély.	(elégéses.
				elégtelen.

Kitünőséget eredményezett minden tantárgyból kitünő, vagy többől kitünő s kevesebből jeles érdemjegy; jelességet több jeles mintsem kitünő, bár vegyítve egy jóval, s egy elégtelen II. rendűséget.

Rövidítések: g. k. — görög keleti; izr. — izraelita; ism. — ismétlő; p. — példás; d. — dicséretes; t. — törvényszerű; f. — feszült; k. — kellő; v. — változó; sz. — szórakozott; e. — ernyedetlen; h. — hanyatló; cs. — csekély; kit. — kitünő; jel. — jeles; el. — elégéses; elt. — elégtelen; kül. — különben; I. r. — elsőrendű; II. r. — másodrendű.

V.

A tanuló ifjuság név- és érdemsora

a tanév második felében.

ELSŐ OSZTÁLY.

N é v s o r.	Erkölcsei viselet.	Figyelem.	Szorgalom.	Hitán.	Latin nyelv.	Magyar nyelv.	Német nyelv.	Földrajz.	Számítan.	Általános sor.	Helyzet szám.
										57 pályatárs között.	
Ács József	d	sz	es	el.	el.	jó	el.	el.	el.	I. r.	37.
Adamecz Géza	t.	sz	h	jó	el.	jó	jó	jó	jó	I. r.	30.
Anisits János	Magán-tanuló			kit	kit	jel.	kit	jel.	jel.	jel.	—
Anisits Sándor	Magán-tanuló			kit	jel.	jó	jel.	jel.	jel.	jel.	—
5. Aerbach József	d.	k.	k.	kit	jó	jó	jó	jó	jó	I. r.	18.
Balog Árpád	d.	sz.	es	el	elt	el.	el.	elt	el.	II. r.	43.
Barbarics Lajos	d.	f.	k.	kit	jó	jel.	jel.	jó	jel.	I. r.	10.
Belső Móric	d.	f.	k.	jel.	jó	jó.	jó	jó	jó	I. r.	21.
Bende Kovits István	Más pályára tért, kül.									I. r.	—
10. Berdó Károly	Más pályára tért, kül.									II. r.	—
Berger Mór. izr.	d.	f.	e.	kit	jel.	jel.	kit	jel.	jel.	jel.	5.
Biba Nándor	t.	sz.	h.	kit.	el.	el.	jó	el.	jó	I. r.	27.
Bognár István ism.	Más pályára tért, kül.									I. r.	—
Czvetkovits István	d.	f.	el.	jó	jel.	jó	el.	jó	jó	I. r.	26.
15. Domániczky Béla	t.	k.	k.	jel.	el.	el.	el.	el.	el.	I. r.	32.
Engelsman Gábor izr.	Magán-tanuló			kit	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	jel.	—
Geiszl Kálmán	d.	f.	e.	kit	jel.	kit	kit	kit	jel.	kit.	3.
Grets József	t.	sz	h.	jel.	el.	el.	el.	el.	el.	I. r.	34.
Haba István	d.	k.	k.	jó	el.	jel.	jó	jel.	jel.	I. r.	20.
20. Hertrum József ism.	t.	sz	h.	el.	el.	el.	el.	el.	el.	I. r.	40.
Hertrum Károly	Kimaradt, kül.									I. r.	—
Polliczer Antal	t.	sz	h.	el.	el.	el.	el.	el.	el.	I. r.	41.
Imrey Ferencz	d.	sz	k.	kit	jó	el.	jel.	el.	jó	I. r.	22.
Kálovics János	t.	sz	es	el.	elt	el.	el.	el.	el.	II. r.	42.
25. Kanász József	d.	k.	h.	jel.	jó	jó	kit	jó	jó	I. r.	16.
Kele György	d.	k.	k.	kit	jel.	kit	jel.	jel.	jel.	jel.	7.
Kiss Ödön	t.	sz	h.	el.	el.	el.	el.	el.	el.	I. r.	39.
Koronezy Imre	t.	sz	k.	jel.	el.	jó	el.	jó	el.	I. r.	31.
Kozáry József	d.	k.	k.	kit	jel.	jel.	jó	jó	jel.	I. r.	11.

N é v s o r.	Erköcsi viselet.	Figyelem.	Szorgalom.	Hittan.	Latin nyelv.	Magyar nyelv.	Német nyelv.	Földrajz.	Számtan.	Általán. sorozat	Helyzeti szám
										57 pályatárs között	
30. Lakatos Károly	Kimaradt, kül.									II. r.	—
Locke József	t.	sz.	h.	el.	el	el	jel	el	el	I. r.	35.
Loncsárits Lipót	t.	sz.	h.	kit	el.	el	jó	el	jó	I. r.	28.
Majhen József	d.	k.	k.	kit	jó	jel	jel	3	jó	I. r.	13.
Mák György	Más pályára tért, kül.									I. r.	—
35. Marich Kálmán	d.	k.	k.	el.	el.	el	el	el	el	I. r.	38.
Markovits István	d.	f.	e.	kit	kit	kit	jel	kit	kit	kit	1.
Martincsevits Mihály	d.	f.	e.	kit	kit	kit	kit	kit	jel	kit	2.
Mezgar József	t.	sz	k.	ó	el	el	el	el	el	I. r.	36.
Molnár Lajos	t.	sz	h.	el	elt	el	el	elt	elt	II. r.	44.
40. Pauer Ede	t.	sz	h.	kit	jó	jó	jel	el	el	I. r.	24.
Pais Endre ism.	t.	sz	h.	jel	el	el	el	el	el	I. r.	33.
Pfaff Alajos	Kimaradt kül.									I. r.	—
Pigmound Gyula	d.	k.	e.	kit	jel	kit	jel	jel	jel	jel.	4.
Plander József	d.	k.	k.	kit	jó	jel	jel	jel	jó	I. r.	12.
45. Raisz Jenő	d.	k.	h.	kit	jó	jó	jó	el	el	I. r.	25.
Rathman Béla	t.	sz	h.	kit	jel	el	jó	el	jó	I. r.	23.
Rechnitz Samu izr.	Magán-tanuló									jel.	—
Ruesz Antal	d.	f.	e.	kit	jel	jel	jel	kit	jel	jel	6.
Skopál Endre	d.	k.	h.	kit	jó	jó	el	jel	jó	I. r.	19.
50. Smalkovits István	Magán-tanuló									jel	—
Stingli Kálmán	d.	f.	k.	kit	jó	jel	jó	jó	jó	I. r.	15.
Talabér Gyula	d.	f.	e.	kit	kit	kit	jó	jel	jel	jel	8.
Tieff Ernő	d.	k.	k.	jó	jó	jel	el	jó	el	I. r.	29.
Vizmathy Manó	d.	f.	k.	jó	jel	jel	jó	jel	jel	jel	9.
55. Vogronits Endre	d.	k.	k.	kit	jó	jel	el	jó	jel	I. r.	17.
Zákonyi Lipót	Más pályára tért, kül.									I. r.	—
Zezrek Árpád	d.	k.	k.	jel	jel	jel	jó	jó	jel	I. r.	14.

MÁSODIK OSZTÁLY.

N é v s o r	Erköcsi viselet.	Figyelem.	Szorgalom.	Hittan.	Latin nyelv.	Magyar nyelv.	Német nyelv.	Földrajz.	Számtan.	Általán. sorozat	Helyzeti szám
										48 pályatárs között	
Bachrach Rezső izr.	d.	k.	k.	kit	jel	jel	jel	jel	jel	jel.	12.
Benedekovits Adolf	d.	f.	e.	kit	jel	kit	kit	kit	kit	kit.	7.
Csonka János	t.	k.	k.	jó	jó	jó	jó	el	el	I. r.	37.
Fiala Ferenc	d.	k.	e.	kit	jel	kit	jel	jel	kit	jel.	9.
5. Filák Ferenc	t.	v.	h.	jó	el	jó	jó	jó	el	I. r.	39.
Friedländer Samu izr. ism.	t.	k.	k.	kit	jó	jel	jel	jel	jó	I. r.	20.
Gazsi János	t.	v.	h.	jel	el	el	el	el	el	I. r.	42.
Glesinger Emil izr.	t.	v.	h.	jel	el	el	el	el	jó	I. r.	41.
Glesinger József izr.	d.	k.	k.	jel	jó	jó	el	jel	jel	I. r.	24.
10. Gózony Sándor	t.	k.	h.	jel	el	jó	jó	jó	jó	I. r.	32.
Gutman Aladár izr.	d.	k.	k.	jel	jó	jel	jel	kit	jó	I. r.	17.
Gutman Lázár izr.	p.	f.	k.	kit	jel	kit	jel	kit	jel	jel.	8.
Hoffman Jakab izr.	t.	k.	k.	kit	jó	jó	jó	jó	el	I. r.	31.
Horváth Béla	d.	k.	k.	jel	jó	jó	jó	jel	jó	I. r.	27.
15. Horváth Imre	d.	f.	k.	kit	jel	jel	kit	jel	jel	jel.	10.
Keszeries Pál	Tanodát változtatott, kül.									I. r.	—
Kis Lénárd	d.	k.	k.	jel	el	jel	jó	jel	jó	I. r.	28.
Klein Ferenc izr.	d.	k.	k.	kit	jó	jel	kit	jel	jó	I. r.	14.
Kramer József izr.	p.	f.	e.	kit	kit	kit	kit	kit	kit	kit.	4.
20. Krampatis István	d.	k.	k.	jel	el	jó	jó	jel	jel	I. r.	29.
Kuthy József	d.	k.	e.	kit	el	kit	jel	jel	jó	I. r.	19.
Lendvay József	d.	f.	e.	kit	jel	kit	kit	kit	kit	kit.	5.
Löwinger József izr.	d.	f.	k.	kit	jel	jel	kit	jel	jel	jel.	11.
Makk János	t.	k.	h.	jó	jó	jel	jó	jel	jel	I. r.	26.
25. Mittermayer Aladár	t.	k.	k.	kit	jó	jó	jel	jel	jó	I. r.	21.
Molnár Ferenc	t.	v.	h.	el	el	el	el	el	el	I. r.	43.
Paizs Géza	t.	v.	h.	jel	el	jó	jó	el	el	I. r.	38.
Pauer Gyula	t.	k.	k.	kit	el	jel	jel	jel	jó	I. r.	23.

NÉVSOR.	Erkölcsei vizlet.	Figyelem.	Szorgalom.	Hit tan.	Latin nyelv.	Magyar nyelv.	Német nyelv.	Földrajz.	Szám tan.	Általán. sorozat	Helyzet szám
										48 pályatárs között	
Pápai György										I. r.	—
30. Perger József	d.	k.	k.	jel	jó	jel	jó	jel	jel	I. r.	25.
Flachner Sándor	t.	v.	h.	jel	el	jó	jó	jó	jó	I. r.	33.
Rathman Boldizsár	d.	k.	e.	jel	jó	jel	jó	jel	jó	I. r.	22.
Simon János	d.	k.	e.	kit	jó	kit	jel	jel	jó	I. r.	15.
Smerd Henrik izr.	p.	f.	e.	kit	kit	kit	kit	kit	kit	kit.	3.
35. Spur János	p.	f.	e.	kit	kit	kit	kit	kit	kit	kit.	1.
Stöhr Manó	p.	f.	e.	kit	kit	kit	kit	kit	kit	kit.	2.
Sury Mihály	t.	v.	h.	jel	el	jel	jó	jó	el	I. r.	34.
Szendl Ágoston	t.	v.	es.	jó	el	el	el	el	el	I. r.	44.
Szekeres János	t.	k.	k.	jel	el	jel	jó	el	jó	I. r.	35.
40. Tacródy Lajos	t.	v.	h.	jó	el	jó	jó	el	el	I. r.	40.
Tiszay Ferenc	d.	k.	k.	kit	jó	kit	jel	jel	jó	I. r.	16.
Topolits Ferenc	p.	k.	k.	kit	jó	kit	jó	jó	jó	I. r.	18.
Tóth Imre	p.	f.	e.	kit	kit	kit	kit	kit	jel	kit.	6.
Trippammer Rudolf	t.	v.	k.	jel	el	jó	jó	jel	jó	I. r.	30.
45. Varga Sándor	t.	k.	k.	jel	el	jel	jó	jó	el	I. r.	36.
Vasódy Géza	d.	k.	k.	kit	jel	jel	jel	kit	jó	jel.	13.
Viosz Mihály	t.	sz.	es.	el	elt	el	el	el	e	II. r.	45.
Viosz Miklós											

Vizsgálatlan maradt.

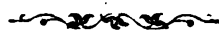
HARMADIK OSZTÁLY.

NÉVSOR.	Erkölcsei vizlet.	Figyelem.	Szorgalom.	Hit tan.	Latin nyelv.	Magyar nyelv.	Német nyelv.	Történe- lem.	Földrajz.	Mennyi- ség tan.	Természet- rajz.	Által. soroz.	Helyz szám
												41 pá- lyatárs között	
Árvay István	d.	k.	h.	jel	el	jó	jó	jó	jó	jó	jó	I. r.	25.
Balogh Pál	t.	k.	k.	jel	jó	jó	jó	jel	jel	jel	jel	I. r.	13.
Benezik Ferenc	p.	f.	e.	kit	kit	kit	kit	kit	kit	kit	kit	kit	1.
Berta Ignác	d.	k.	e.	kit	jel	jel	jel	jel	jel	kit	kit	jel	7.
5. Blau Oszkár izr.	p.	k.	e.	kit	jel	jel	jel	jel	jó	jel	jel	jel	11.
Dörf Ferenc	p.	k.	e.	kit	jel	jel	jel	jel	jel	jó	jel	jel	12.
Derbits József	t.	v.	h.	el	el	el	el	el	el	el	el	I. r.	40.
Dolmányos Ferenc	t.	v.	k.	jel	el	el	el	jó	jó	el	el	I. r.	32.
Pülöp Kázmér	d.	k.	k.	kit	jel	jel	jó	jel	jel	jel	kit	jel	10.
10. Gees Ferenc	p.	k.	e.	kit	jel	jel	kit	kit	kit	jel	kit	kit	5.
Grubaes György ism. g. k.	t.	k.	k.	kit	el	el	jó	el	el	el	el	I. r.	33.
Grubaes János ism. g. k.	t.	v.	k.	kit	el	el	el	el	el	el	el	I. r.	36.
Gudlin József	t.	v.	h.	jó	el	el	el	el	el	el	el	I. r.	39.
Horváth Béla	t.	sz.	h.	jó	el	el	el	el	el	el	el	I. r.	38.
15. Horváth József	d.	k.	k.	jel	jó	jó	el	jó	jó	jó	jel	I. r.	20.
Horvatics János	t.	v.	k.	el	el	el	el	el	el	el	el	I. r.	43.
Jak József	d.	k.	k.	jel	jó	jó	jó	jel	jel	jó	jó	I. r.	15.
Knezovits Ferenc	t.	sz.	h.	jó	el	el	el	el	el	el	jó	I. r.	37.
Knöpfler József izr.	d.	k.	k.	jel	jó	jó	kit	jó	jó	jó	jó	I. r.	16.
20. Kollay Alfréd	t.	sz.	h.	jel	el	el	el	jó	el	el	el	I. r.	35.
Körmives Izidor	d.	k.	k.	kit	jel	jel	jel	kit	kit	jel	kit	jel	8.
Magyar Lajos												I. r.	—
Martek Sándor	d.	f.	e.	kit	kit	kit	kit	kit	kit	kit	kit	kit	2.
Masnyák Lajos	d.	v.	e.	jel	el	el	el	jó	jó	jel	jel	I. r.	27.
25. Matos Jeromos	d.	k.	k.	el	el	el	el	el	el	el	el	I. r.	42.
Nagy János	t.	v.	k.	jel	jó	jó	el	el	el	kit	jel	I. r.	22.
Neumann Jakab izr.	t.	v.	h.	kit	el	el	jó	e	el	el	jó	I. r.	30.
Novák Zsigmond ism.	t.	v.	k.	jel	el	el	jó	el	el	el	jó	I. r.	31.
Oszterhauer László	d.	k.	k.	jel	el	jó	jó	jó	el	el	jó	I. r.	29.
30. Plander József	d.	k.	k.	jel	el	jó	jó	jó	jó	jó	jel	I. r.	24.
Plander Pál	d.	k.	e.	jel	jó	jel	jó	jel	jó	jó	jel	I. r.	14.

N é v s o r.	Erkölcsei viselet	Figyelem	Szorgalom	Hittan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történe- lem	Földrajz	Mennyi- ségtan	Természet- rajz	Által.	Helyz.
												sorozat,	szám
												Beirt 44 pá- lyatárs között	
Polizsánszky Kálmán	d.	v.	k.	jel	jó	jó	jel	jó	jó	jó	jó	I. r.	19.
Salamon Károly . . .	d.	f.	e.	kit	jel	jel	jel	jel	jel	jel	kit	jel	9.
Schrott József . . .	p.	f.	e.	kit	kit	jel	kit	kit	kit	jel	jel	kit	4.
35. Sebestyén Lajos . . .	d.	k.	k.	jel	jó	jó	jó	jó	jó	jó	jel	I. r.	18.
Séllyei Gábor . . .	d.	k.	k.	kit	jó	jó	el	jó	jó	jel	jel	I. r.	17.
Stefán György . . .	t.	k.	k.	kit	el	jó	el	el	jó	jel	jel	I. r.	23.
Stolczer Jakab izr. . .	p.	f.	e.	kit	kit	kit	kit	kit	kit	kit	kit	kit	3.
Tandor Ottó . . .	d.	f.	e.	kit	jel	kit	kit	jel	jel	kit	kit	kit	6.
40. Tóth Antal . . .	d.	k.	k.	kit	jó	jó	jó	el	el	jó	jel	I. r.	21.
Tschirtz Károly . . .	t.	sz	h.	jel	el	el	el	el	el	el	jó	I. r.	34.
Wängel Adolf . . .	t.	v.	k.	jel	jó	jó	jó	jó	el	jó	jó	I. r.	26.
Vertacsnik János . . .	t.	sz	h.	el	el	el	el	el	el	el	el	I. r.	41.
Vinter Sándor izr. . .	t.	k.	k.	jel	jó	el	jó	jó	el	el	jó	I. r.	28.

NEGYEDIK OSZTÁLY.

N é v s o r.	Erkölcsei viselet	Figyelem	Szorgalom	Vallásan	Latin nyelv	Magyar nyelv	Német nyelv	Történe- lem	Mennyi- ségtan	Természet- rajz	Természet- tan	Által.	Hely.
												sorozat,	szám
												33 pályatárs között	
Álleker Lajos . . .	t.	v.	k.	kit	jó	jó	jó	jó	el	el	el	I. r.	21.
Árvay Lajos . . .	d.	k.	k.	kit	jó	jel	jel	jel	jó	jó	kit	I. r.	10.
Barabás Sándor, ism.	Vizsgálatlan maradt.												
Belus Győző . . .	d.	k.	k.	kit	jó	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel.	7.
5. Bernitter Pál . . .	t.	v.	h.	jel	el	jó	el	el	el	el	jó	I. r.	28.
Biba Ferenc . . .	d.	f.	e.	kit	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel	jel.	5.
Csányi Ferenc . . .	d.	k.	k.	jel	jó	jó	jó	jel	jó	jó	jó	I. r.	16.
Domján József . . .	d.	k.	k.	jel	jó	jó	jó	jel	jel	jó	jel	I. r.	13.
Guzwinecz István . . .	d.	v.	h.	el	el	el	el	el	el	el	jó	I. r.	31.
10. Hafner Ede, izr. . .	d.	f.	k.	kit	jel	jó	kit	jel	jel	jel	kit	jel.	6.
Kalmár Béla . . .	d.	v.	k.	kit	el	jó	el	jó	el	el	el	I. r.	25.
Kereszturi József . . .	d.	f.	e.	kit	jel	jel	kit	kit	jel	jel	jel	jel.	4.
Klein Zsigmond, izr.	t.	v.	h.	jel	el	el	jel	el	el	el	el	I. r.	29.
Mager Ferenc . . .	d.	k.	k.	jel	jó	jó	jel	jó	el	el	el	I. r.	22.
15. Ollop Rezső, izr. . .	d.	k.	k.	kit	jó	jó	kit	jel	jel	jel	jel	I. r.	9.
Pap Ferenc . . .	t.	v.	h.	jel	el	jó	el	el	el	el	jó	I. r.	27.
Pigmond János . . .	t.	v.	h.	jel	el	jó	el	el	el	el	el	I. r.	30.
Pintér Géza . . .	d.	k.	k.	kit	jó	jó	jel	jel	jó	jó	jel	I. r.	12.
Pirnitzer Dávid, izr.	d.	f.	e.	kit	kit	jel	kit	jel	kit	kit	kit	kit.	2.
20. Pirovics Béla . . .	t.	k.	k.	kit	jó	jó	jel	jó	jó	jó	jó	I. r.	14.
Prikler Károly . . .	p.	f.	e.	kit	kit	jel	kit	kit	jel	jel	kit	kit.	3.
Rosás János . . .	d.	f.	e.	kit	kit	jel	kit	kit	kit	kit	kit	kit.	1.
Schneggenburger Izidor	t.	v.	k.	jel	el	jó	jó	jó	el	el	jó	I. r.	24.
Simán Ferenc, ism. . .	d.	v.	k.	jel	el	jó	jó	jó	el	el	jó	I. r.	23.
25. Skublics Arthur . . .	t.	v.	k.	kit	jó	jó	jó	jó	jel	jó	jó	I. r.	15.
Stír Lajos . . .	d.	v.	k.	kit	jó	jó	jó	el	jó	el	jó	I. r.	20.
Szász József . . .	d.	k.	k.	kit	jó	jó	jel	jó	jel	jel	kit	I. r.	11.
Szukits Vendel . . .	d.	k.	k.	kit	jó	jó	jel	jei	el	jó	jó	I. r.	17.
Tuboly Gyula . . .	d.	k.	k.	kit	jó	jó	jel	jel	el	jel	kit	I. r.	8.
30. Volf Sándor . . .	d.	k.	k.	jel	jó	jó	el	jó	jó	jel	jel	I. r.	18.
Vucskovics Lajos . . .	t.	k.	k.	jel	jó	jó	el	jó	jó	jó	jó	I. r.	19.
Zeller József . . .	t.	v.	h.	jel	el	jó	el	el	el	jó	jó	I. r.	26.
Zerpák Sándor, ism. . .	Magán-tanuló												

VI.

A tanulók létszámának általános kimutatása.

Osztály.	Népesség.		Nemzetiség.				Vallás.			Érdemsorozat a tanév II. felében.				Tandijt fizető.	Tandijmentes.	Múlt tanévi népesség.		Jelen tanévi növekedés.		
	Év elején.	Év végén.	Magyar.	Német.	Horvát.	Izraelita.	Rom. kath.	Görög keleti.	Izraelita.	Kitűnő.	Jeges.	I. rendű.	II. rendű.	Vizsgálatlan maradt.	A tanév II. felében.		Év elején.	Év végén.	Év elején.	Év végén.
I.	59	57	57	—	—	Az izraeliták magyarokul iratták magukat	54	—	3	3	11	38	5	—	40	17	61	58	—	—
II.	46	48	48	—	—		37	—	11	7	6	33	1	1	36	12	42	40	—	—
III.	44	44	39	1	4		37	2	5	6	6	32	—	—	33	11	34	33	—	—
IV.	32	33	32	—	1		29	—	4	3	4	25	—	1	24	9	33	31	—	—
Összeg:	181	182	176	1	5	—	157	2	23	19	27	128	6	2	133	49	170	162	11	20

Az évi tandij egy-egy tanonctól 8 ft p. p. A beszedett tandijból e tanévben a gymnasium kezelési szükségleteinek fedezésére kegyelmesen utalványoztatott 170 ft o. é.

VII.

A gymnasium kül- és belviszonyára vonatkozó nevezetesebb mozzanatok.

Nem annyira a fegyverzörgés, mint inkább a pusztítva terjengő cholera miatt az 18^{66/67}-ki tanévet a sz. Lélek segítségül hívásával mi is csak novemberhó 1-én kezdhetők meg. Ezen egyhavi idővesztés pótlása végett hivatásszerű teendőinket mindjárt kezdetben fokozatos erélyvel odaösszpontosítók, hogy tanításunk eredménye a kívánt mértéket év végén megüthesse.

A beiratások végeztével a tanári kar jelenlétében az igazgató a tanulók előtt kihirdetvé az iskolai törvényeket, s ezen ünnepélyes alkalommal a növendékség példás erkölcsi viselet- s kitartó szorgalomra buzdított.

Az előadások alatt folytonosan kiváló gond fordított az ifju nemzedék vallásos érzületének élesztésére s fejledező honpolgári erényeinek ápolására.

Ötször járult e tanév folytán az ifjuság a vezeklési és oltári szentséghez, s megjelent a sz. körmeneteken. A sz. László-társulatnak kisdéd fiókja alakulván tanintézetünkben, a tanulók e részben is teljesíték a hitélet köteleit, szívesen adván megtakarított filléreiket a kegyelet oltárára.

A hittani szigorlatok egyházmegyénk nmlgu főpásztorának buzgó erélyű biztosa főtiszt. és nagys.

Farkas György címzetes kanonok s kis-komáromi esperes ur elnöklete mellett folytak le. A tavasz kinyíltával megalakulván a magyar királyi felelős miniszterium, a hon szívének alkotmányos életre serkentő hangosabb dobbanásai hozzánk is elhatottak, s mart. 17-én tartott tanári értekezletünkben az egy igazgatóság alatt összpontosított helybeli kath. tanintézeteink nevében következő hódolati fölirattal üdvözlők vallás- és közoktatási magyar királyi miniszterünket, Báró **Eötvös József** ö nagyméltóságát :

Nagyméltóságu Báró, vallás- és közoktatási magy. kir. Miniszter ur,

Kegyelmes Urunk!

Az öröm és lelkesedés magasztos érzelmei szállották meg kedves hazánk szebb jövőjeért a közel-múltban leviharzott vésteljes korszak alatt is esdve sóvárgó kebleinket, midőn megértők az eredményt, mely-lyel Isten mindenható kegyelméből a Fejedelem „legyen“ szava a nemzet törvényes küzdelmeit szentesíté.

Örülünk és örvendünk, hogy a magyar kir. független és felelős kormány dicső koszorujában Nagyméltóságodat adá az Ég a nemzet közóhajtása szerint hazánk vallás- és közoktatásügyi érdemekben tündöklő Vezéreül.

Ámde mi, kik a hon szivétől — Buda-Pesttől — távoleső vidéken az Ur kertjében a nemzet reménysarjai körül kitartó buzgalom- s törhetlen hűsöggel viszzük a nemesítési munkásság hivatásszerű fárada-ldalmait, nem lehetvén oly szerencsések, hogy örömtelt üdvözetünket s mély hódolatunkat Nagyméltóságod kegyes színe előtt élő szóval fejezhetnők ki, azért igazgatónk elnöklete alatt e mai nap tartott rendkívüli tanácskozmányunkon szivünk legbensőbb és egyező gerjedelme szerint elhatározók: miszerint f. h. 19-kének, mint a tél dermedtő fagya után a kikelet ujjáteremtő napjának alkalmából, mely egyszersmind Nagyméltóságod védszentének névünnepe, helybeli összes kath. tanintézetekben, hogy az ifju-nemzedék az alkotmányos új korszak hajnalának, mely oly soká sanyargatott édes hazánk fölött derengni kezd, átszellemítő sugarait kegyeletes érzülettel fölfogni eleve megtanulja, hálaadó isteni tisztelettel ünnepeleldünk, s üdvözlő hódolatunkat Nagyméltóságod kegyes színe elé fölíratilag beterjesztendjük.

Üdvözljük tehát Nagyméltóságodat, mint a magy. kir. felelős és független kormány egyik kitünő tagját s hazai tanügyünk felavatott legfőbb Vezérét, kinek nemes keblét a hazafiság és ügyszeretet szent tüze hevítvén, éber észlelés s komoly tanulmányozás folytán nyert mély tudománya s alapos ismereteinél fogva hazánk szebb jövőjének s nemzetünk jólétének legnagyobb biztosítékát a jól és korszerűleg vezetett nevelés- és oktatásban keresendi.

Üdvözljük Nagyméltóságodat a hatótalan tisztelettel párosult hódolat kegyeletes érzületével, kérve a Mindenhatót, hogy Nagyméltóságodat a hazai tan- s nevelésügy fölvirágzása iránt országszerte táplált szép remények valósíthatására sokáig éltesse!

Nagyméltóságod magas kegyeibe ajánlottan öröklünk,
Nagyméltóságu Báró, mélyen tisztelt Minister Urnak, Kegyelmes Urunknak
Nagy-Kanizsán, mart. 17-én 1867. hódoló szolgálai.

Ezen üdvözlő fölíratunkra Ő Nagyméltóságának következő kegyelmes leiratát valánk szerencésé-
sek vehetni: „

160. eln. sz.

A vallás- és közoktatási magy. kir. minisztértől.

Ftdő Könyve Alajos nagy-kanizsai gymnasiumi és elemi tanodai igazgató urnak.

Ő császári s apostoli királyi Felsége engem kegyesen a vallás- és közoktatási ügyek vezetésével bizván meg: a kanizsai gymnasiumi és elemi tanítói karnak ez alkalomból hozzám intézett folyó évi martius hó 17-én fölküldött szives üdvözlő iratát örömmel és köszönettel vettem.

A kezeinkbe ismét visszaadott közügyeink közt alig van fontosabb, alig gondosabb figyelmet igénylő, mint a sok irányban elmaradt szellemi érdekek fejlesztése, a népnevelés ápolása az általános erkölcsi emelkedés előmozdítása.

Én a fejedelem bizalma folytán reám ruházott tárczát, az elvállalt kötelességek élénk öntudatában azon szándékkal vettem át, hogy hazai intézményeink s a mivelt külföld szellemi vívmányainak figyelembe vétele és okszerű évek alkalmazása által főlem kitelhetőleg megtegyek mindent, mi hazánk elmaradt mive-
lődési ügyét állandó virágzásnak indíthatja.

Az összes hazai tanítói karnak e nagy munkában kiváló szerep jutott, s amidőn annak hazafias szellemü, fáradhatlan közreműködését, minden körülmények közt bizton reménylem és várom: úgy lehetnek meggyőződve, hogy minden hazai, s így a kanizsai tanintézetek s testületek érdekeit is folytonos figyelmem kísérendi, mit szives üdvözetem s köszönetem mellett, az üdvözlők tudomására juttatni kérek. —

Budán, 1867. évi mart. 27-kén.

B. FÖTVÖS JÓZSEF.

Junius 8-kát, mint a koronázás nagy napját, a fővendékség fiui kegyelettel ünneplé.

Tankerületünk főigazgatója, ftdő **Kádás** Rudolf kir. tanácsos ó nsga jul. 8-, 9-, 10-kén gymnasiumunk osztályaiban hivatalos látogatást tartván, hivatásszerű kötelmeink pontos teljesítése mellett

jól esett ezen szakavatott tanfőrfiu ajkairól hallhatnunk: hogy tevékenységünk eredményével teljesen meg van elégedve.

Az intézetünkhöz kötött **Szalay**-féle alapítvány kamatjából ezen évben következő szegény, de erényes és szorgalmas tanulók nyertek 5—5 ftnyi jutalmat; **Prikler** Károly, **Salamon** Károly, **Horváth** Imre, **Kozáry** József s **Martincsevics** Mihály.

Valóban szegény alapítványu gymnasiumunk mostoha körülményei közepett is egyes honfiak áldozat-készségén folyton gyarapodik. A város és a vidék felgymnasiummá óhajtná megalapítani, be is folyt e célra már szép összeg, minek folytán az ez érdekbén működő bizottmány az V-ik osztálynak a jövő 1867/8-ki tanévben leendő megnyithatása végett indokolt folyamodványát, a nm. vallás- és közoktatási magyar kir. ministeriumhoz beterjeszteni honpolgári édes kötelmének tartá. Vajha siker koszoruzná nagy horderejü buzgalmukat nemzetiségünk eme szellemi védvárának korigényelte teljesb fölszerelésére!

Intézeti könyv- és szertárunkat a közművelődés érdekében következő nemes-keblü hazafiak valának szivesek kegyadományaikkal szaporítani: tekintetes **Tárnok** Alajos ur 13 darab középkori ezüst éremmel; **Tersánszky** József orvos ur 4 drb. amerikai papirpénzzel; **Traupmann** Ödön ur 1 drb. mészszivaacsos; **Bartos** János ur fűvészásócskához alkalmazott bőrtokkal; **Belus** József gyógyszerész ur 34; **Wajdits** József és **Fischel** Fülöp nyomdász urak 22—22 kötet könyvvel. Köszönet értök! Kebelbeli ifjaink közül: **Klein** Zsigmond dráva-melléki kitömött szürke- és dobos gémmel, 5 drb. balatonparti csülkörrel, 3 drb. nemes opállal; **Molnár** Lajos kuruc-csákánnyal; **Palzs** Géza kitömött aranybegy- és höcscesel; **Martek** Nándor 35 drb. kifuvott tojással; mig mások vidékünkön gyűjtögetett rovar- s viránypéldányokkal gyarapították tárlatunkat.

Jul. 28-án ifjaink, intézetünknek nem levén alkalmas helyisége, a „Zöldfa“ diszteremében szavalmati, zene-, és műéneklési mutatványokat adták. S jul. 31-én ünnepélyes hálaadó isteni tisztelettel a tanév befejeztetett.

A jövő 1867/8-ki tanév a létező szabályrendeletek szerint oktoberhó 1-jén veszi kezdetét, s a beiratások, fölvéti, javító és pótvizsgálatok septemberhó 3 utolsó napján fognak megtartatni.

Az igazgatóság belecgyezése nélkül a fölsőbbleg kiadott iskolai törvények hatályánál fogva a tanulónak szállást fogadni tilos.

Könnye Alajos.

igazgató.

